

ફૂલજાની યેગમ,
એક ઐતિહાસિક નવલકથા.

પ્રયોજક અને પ્રકાશક

રામજીવંકર હરિભાઈ જોશી,

સપ્ટ કંપની. કાલ્યાણેવી રોડ, મુંબઈ.

—:૦:—

આ પુસ્તક શ્રી 'સરસ્વતિ' પ્રેસ, નાગદેવી સ્ટ્રીટ, નં. ૩૩૨-૩૩૪ મુંબઈમાં

શા. મગનલાલ જગજીવનદાસે છાપ્યું.

સને ૧૯૧૫

પ્રત ૧૦૦૦

કિંમત ફક્ત બે પૈસા.

ગિરનાર વિદ્યાગૃહ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ ૪૧૦

ગ્રંથ એક વખત અજમાવી જોવાની ભલામણ
કરવામાં આવે છે.

સપટની ચાહ

(લાલ દીકરીની)

ઉત્તમ સ્વાદિષ્ટ અને રંગદાર.

કીંમત :—

રત્નના ખાર આના

૪૦—કાલખાદેવી રોડ—મુંબઈ.

નિવેદન

આ વાર્તા-લિંદે એન્જની મુખર્જી તરફથી નિક-
ળતી એક આના માળામાં આવેલી વાર્તા-ને આધારે
લખવામાં આવી છે અને તે લખવાની તેના માણેક
અમને પુણીથી રત્ન આપવા માટે અમે તેમના
ખરા અત્કરણથી આભાર માનીએ છીએ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાત ક પીરામિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૪૧૦

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ કુલવર્ણી લોગમ

વિષય ક. - ૩

પ્રલજ્ઞની બેગમ

ઐતિહાસિક નવલકથા.

‘જો મયે’ એસા જાનતી કિ-પ્રીત કિયે દુઃખ હોય !
નગર ઢંઢેરો પીટતી કિ-પ્રીત ન કરજો કોય ।’

ઐરંગઝેબ બાદશાહ આર્યધર્મે પ્રતિપાલક શ્રી શિવાજી છત્રપતિના પરાક્રમનું દમન કરવા માટે વર્ષના ઘણા દિવસો દિલ્લીમાં નવીતાવતાં અહમદનગરમાં આવી રહેતો હતો એ ઇતિહાસ નજીનારાઓ સારી રીતે જાણતાજ હશે

તેજ સગયમાંનોઆ પ્રસંગ છે અહમદનગરની પાસે આ બાદશાહની સમાધિ-કહો કે કબર કહો-દૃષ્ટિગોચર થાય છે. સમાધિની પેલી તરફ અત્યારે પણ એક ન્હાનકડું ઉપવન ટકી રહેલું છે. ઉપવનના મધ્ય ભાગમાં તુટી-ફૂટી હાલતમાં અસ્તિત્વ ધરાવતો એક કુવારો અત્યારે પણ પોતાની હૈયાતિની નિશાની બતાવે છે. સ્થિરદૃષ્ટિએ કુવારાના નીચેના ભાગમાં અવલોકન કરીએ તો હજી સુધી પણ એક ફારસી કાવ્ય દૃગ્ગોચર થયા વિના રહેતું નથી. તે ફારસી કાવ્યનો હૃદયદ્રાવક-હૃદયભેદક સારાશ નીચે પ્રમાણે છે:—

નહીં જાન્યો હિય ખાલિકા, હૈં ઇતનો રસ મૂલ,
ના તો ક્યૌ ન તોડને, હમ યહ સુંદર મૂલ !

ભલા માણસ ! આ તમારું શરીર ખાલી ખોખા જેવું જણાય છે માટે-સપટની સંજીવની ગોળીઓ શા માટે નથી વાપરતા ?

સંજીવની ગોળીઓ
એટલે
શક્તિને માટે
અપૂર્વ દવા !

કિં. ૧ ડબીનો ૩ ૧.

જે ઉદ્યાન આ સમયે અસ્તવ્યસ્ત અવસ્થામાં આવી ગયેલું દેખાય છે, તેજ ઉદ્યાન ખસે વર્ષ પહેલાં મનોહર ઇદ્ર-ભુવન પ્રમાણે શોભતું હતું. જે કુવારાઓ પોતાની ભાંગી તુટી હાલત જોઈ દુઃખથી કંદન કરે છે, તેજ કુવારાઓ એક દિવસ પોતાના કદરમાથી સુગન્ધિત અત્તરો, શીતળ ગુલાબજળ આદિક સુવાસિક અને ચિત્તહર પ્રવાહી પદાર્થોની પ્રસન્ન ચિત્તે વર્ષા કરતા હતા. કુવારાથી પશ્ચિમ તરફ થોડેક છેટે દૃષ્ટિપાત કરવામાં આવે તો ભાંગી-તુટી ભીંતો અને આમતેમ અસ્તવ્યસ્ત અવસ્થામાં પડેલો પાપાણુ સમુદાય દૃગ્ગોચર થાય છે. તે તે સમયના સુદર વિલાસમંદિરનો વૈભવ દર્શક છે. જ્યાં આજે શિયાળીયાઓ અને યુવડો બુમો પાડે છે, ત્યાંજ પહેલાં રમણીય રમણીઓના કર્ણ મનોહર કોકિલ કંઠમાંથી મૃદુલ આલાપ નિકળતા હતા ! કાળની વક્રગતિમાં સપડાયેલું આ સ્થળ જાણે મનુષ્યને સંસાર-લીલાની વિચિત્રતાનો-વિશ્વની ત્રિકટલીલાનો-ખરેખરો અનુભવ કરાવી દેતું હોયની ! એવો ભાસ થાય છે.

આજથી ખસે વર્ષ પહેલાં ઝૌરંગજેખ અહમદનગરમાં રહેતો હતો. તે સમયે અમે ઉપર કહી આવ્યા તે ઉપવન નાના પ્રકારના સુદર પુષ્પ-ફળ અને વૃક્ષોથી શોભાયમાન હતું અને સુદર મહેલ માળી-યાઓથી વૈભવયુક્ત હતું તેજ સમયે-અમે જે કથાનક નીચે લખવાના છીએ—એ વાર્તા બનેલી છે

એક દિવસે-સાજને સમયે-તેજ ઉદ્યાનની દક્ષિણ બાજુએ આવેલ મનોહર લતાકુંજમાં એક યુવક ગંભીર મુખમુદ્રાએ વિચાર કરતો બેઠો.

સંજીવની ગોળીઓનું સેવન કરવું, એ એક ગયેલી તંદુરસ્તીને પાછી લાવવાનું ચિન્હ છે !

હતો.. યુવકની ઉમર સાધારણ રીતે ૨૦-૨૨ વર્ષની હતી અને તે શરીરે બળવાન હતો. મુખ ઉપર મુંછનો કાળો દોરો તરતનોજ ફૂટેલો હતો. તેણે મસ્તકે મરાઠાશાહી ફેંટો બાંધ્યો હતો અને પગમાં કસકસતો પાય-નભો પહેર્યો હતો, અંગમાં અંગરખો પહેર્યો હતો. આ વખતે તેની પાસે તરવાર અને જંબીયો એ શિવાય ત્રીજું શસ્ત્ર નહોતું.

આ તેજસ્વી મહારાષ્ટ્રીય વીરે ઔરંગઝેબની બેગમના એકાંત ઉપવનમાં શા માટે પ્રવેશ કરવાનું સાહસ કર્યું હશે ?

થોડાજ સમયમાં ઝાંઝરનો ઝળુકાર કાને સંભળાયો અને ચારે દિશાઓને પ્રકાશમાન કરનારી, મુસલમાની વેશ ધારણ કરેલી એક સુંદર યુવતી-જેણે યૌવન પ્રાતમાં તુરતનોજ પ્રવેશ કર્યો હતો-તેજ સતાકુંજમાં યુવકની સામે આવી ઉભી રહી. યુવક વિચાર-બ્રમણ-માંથી-નિદ્રામાંથી જાગૃત થયો. યુવતી પાસે જઈ તેણીનો હાથ પકડવાની કોશિશ કરવા લાગ્યો, તે જોઈ યુવતી જરા પાછળ ખસી જઈ બેઠી—

“ મંગેશરાવ ! હું હવે તમારા પવિત્ર સ્પર્શને યોગ્ય નથી. મને અડશે નહીં ! ”

પરંતુ મંગેશે તે તરફ ધ્યાન આપ્યું નહીં અને તેણીનો ગુલાબી હાથ પોતાના હાથમાં લઈ પ્રેમથી તે તેનું વારંવાર ચુંબન લેવા લાગ્યો. તે લલનાના નયનો આંસુથી ભરાઈ આવ્યાં.

“ પ્રિય રાધે ! તારું શરીર અપવિત્ર થયું છે, શું તે હું જાણતો નથી ? પરંતુ હું ખાતરીથી કહું છું કે—તારું અંતઃકરણ અપવિત્ર થયું નથી ! પવિત્ર પ્રેમરસથી પરિપૂર્ણપણે ભરેલું આ તારું નિર્મળ-વિશુદ્ધ હૃદય માફજ છે. આજે એ હૃદયની વિશુદ્ધતા માટે અને માફ હૃદય વિછિત્ર કરવા માટેજ હું અહીં આવ્યો છું.” મંગેશે રક્ત કંઠે કહ્યું.

ગમે તેવી દાદર હોય-તે સપટ લોશનના ઉપયોગથી મટે છેજ !

ખુબી એ છે કે-કપડાં બિલકુલ બગડતાં નથી.

ગમે તેવી દાદર હોય
તો
સપટ લોશન
વાપરવાથી સારી
થાય છે.
ફિં ચારજ આના.

મંગેશના વક્ષઃસ્થળ ઉપર પોતાનું મસ્તક મૂકી રાધા રૂદન કરવા લાગી. મંગેશનાં નયનો પણ અશ્રુઓથી ભરાઈ આવ્યાં. એજ સ્થિતિમાં આ પ્રેમયુગ્મ કેટલોક વખત રહ્યું. રમણીઓના હૃદયને કવિઓ કોમળ કહે છે, પરંતુ તેઓના હૃદય સરખું કદ સહિષ્ણુ હૃદય સંસારમાં કોઈનું પણ નહીં હોય ! ગરીબ બિચારી રાધા ઉપર જે આપત્તિઓ આવી હતી તેવી આપત્તિઓ જે કોઈ બીજા પુરુષ ઉપર આવી હોય તો તેનું ધૈર્ય અજાયમાન થઈ નમ,—એવી તે ભયંકર હતી; પરંતુ દ્રઢનિશ્ચયી રાધાએ તે સમયે તે સંકટો ધૈર્યથી સહન કર્યાં. અત્યારે તે સર્વ સંકટો સંભારી સંભારી મંગેશની છાતીપર મસ્તક રાખી મુક્ત કંઠે રૂદન કરતી હતી. કેટલોક વખત થઈ ગયા પછી તેણીએ મનમાં કાંઈક નિશ્ચય કર્યો અને આંખમાંનાં અશ્રુઓ લુછ્યાં અને તે બોલી—
“ પ્રાણનાથ ! હવે આ અશુદ્ધ-અપવિત્ર શરીરને અસ્તિત્વમાં નહીં રાખવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો છે. તેમાં માંડે મન મારીજ માલેકીનું હોત તો તેને અત્યારે હું મારા અપવિત્ર દેહમાં રહેવાજ ન દેત ! પરંતુ મંગેશરાવ ! બાહ્યાવસ્થામાંજ તમે તેને પોતાની માલેકીમાં લઈ લીધેલ છે. નાથ ! એક વખત આ શરીરપર પણ તમારી માલેકી હતી પરંતુ તે એક મહા પાપી પુરુષે બળાત્કારે બ્રહ્મ-નષ્ટ કરી નાંખી છે. તેથી પાપીના સંગ-સંસર્ગથી અપવિત્ર થયેલું શરીર આ પૃથ્વીપર રહે, એ બિલકુલ યોગ્ય નથી. તમેને બોલાવીનેજ મેં વિપત્તિને આબ્હાન કર્યું છે; પરંતુ એમ કરવાથીજ મને સ્વર્ગનું શાશ્વત સુખ મળશે, એમ હું

જેણે સંજ્ઞાની ગોળીઓ વાપરવા માંડી તેને તેની તંદુરસ્તી પાછી મળે છેજ !

માનું છું. આ પાપી શરીરમાં રહેલો આત્મા નિકળી જઈ તેને શાશ્વત સુખ મળશે, એ આશાથી હું બીજા કોઈનાથી લેશ માત્ર પણ બીતી નથી. હૃદયેશ ! હવે વિશ્વંબ ન કરો ! ચાલો, હું મારા પ્રાણ અને આ અપવિત્ર શરીર એ બંને વિસર્જન કરી નાંખવા તૈયાર છું.”

પ્રથમ શું બોલવું, તે મંગેશને સુઝતું નહીં. તે એકે ક્ષણ ચુપચાપ રહ્યો અને તરતજ નિશ્ચય કરી તેણે પોતાની કેડમાંથી જંબીઓ કાઢી રાધાનાં હાથમાં આપ્યો. પોતાને માટે તલવાર મ્યાનમાંથી બહાર કાઢી. મઠમ હાથે તલવાર હાથમાં પકડી તે બોલ્યો—“ દયા, માયા, મોહ અને રોહ એ સર્વેને ભૂલી જઈ હું અહીં આવ્યો છું. આપણે આજે સુમેથી પાપી લોકોનો સંસર્ગ ને જગત્માં છે, તેનો ત્યાગ કરી આનંદથી સ્વર્ગમાં નિવાસ કરીશું.”

“ આપની એ ભૂલ છે.” રાધા વિષાદપૂર્ણ હૃદય વિદારક હાસ્ય કરી બોલી—“ મારે માટે નરકસ્થાન નિશ્ચિત થઈ ચુક્યું હશે ! મને સ્વર્ગ કેમ મળશે ? મારો દેહ પાપી—”

“ નહીં—બિલકુલ નહીં. જેનું હૃદય પવિત્ર છે, તેને સદા સર્વદા સ્વર્ગના સુખોની પ્રાપ્તિ થશે.” મંગેશે મંદ પરંતુ જંબીર રિમત કરી રાધાને આલિંગન દેતાં કહ્યું.

પછી બન્ને ધૂંટણ ઉપર ઉભા રહી મનમાં મનમાં જગદીશ્વરની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા. થોડોક વખત એમ વ્યતીત થઈ ગયા પછી મંગેશે “ શ્રી હરી ” એ પવિત્ર નામનો ઉચ્ચાર કરતાંજ રાધાએ પોતાનું ગળું મંગેશ આગળ કરી પોતાના પ્રેમી પુરૂષના પવિત્ર હાથે મરવાની ઈચ્છા

સંબંધની ગોળીઓ—જે એક-વીર્યના વિકારોને મરાડનારી અકસીર
ઐશ્વર્ય સિદ્ધ થઈ ચૂકી છે.

પ્રદર્શિત કરી. મંગેશ તરવાર ઉચકી રાધાનું મસ્તક ઉડાવી દેવા તૈયાર થયો, એટલામાં તેનો હાથ પાછળથી કોઇએ પકડી લીધો. બંને આશ્ચર્ય ચક્રિત થઇ-ઉઠી જોવા લાગ્યા. તો એક કાળા દેહવાળો ખોળે તેમની દૃષ્ટિએ પડ્યો.

ઉધરસની ઉપર

તત્કાળ ગુણુ બતાવનારી ગોળીઓ !

કિં. છ આના.

રાધાએ પોતાની મુખમુદ્રા બદલી ખોળને પૂછ્યું “ મન્નર ! તું જાણે છે કે હું કોણ છું ? ”

“ ફૂલબની બેગમ ! ” (આ નામ ઔરંગઝેબે રાધાને આપ્યું હતું) ખોળએ ગંભીર સ્વરે કહ્યું.

“ તો પછી આ યુવકનો હાથ છોડી દેવાની મારી આજ્ઞા તારે પાળવીજ નેહએ. એ મારો એક સંબંધી છે.”

“ બેગમ સાહેબનો હુકમ મારે શિરોચ્છેદની સાથે કમ્પૂલ-મન્નર છે પણ હજરત શહેનશાહના હુકમ શિવાય આ જવાંમર્દને છોડી દેવાનું બની શકે તેમ નથી. આ પોતાનો અને તમારો પ્રાણ લેતો મને જણાયો છે.”

“ ઠીક છે. તારામા હિંમત હોય તો આ યુવકને કેદ કર ! ” એટલું બોલી બેગમે બેરથી એક લાત જમીનપર મારી. એટલે તરતજ મંગેશ જમીનમા અદૃશ્ય થઇ ગયો. અર્ધા ક્ષણમાં જમીન પહેલાંના જેવી થઇ. મદમસ્ત હસ્તિની પ્રમાણે ચાલતાં ચાલતાં ફૂલબનીએ મન્નરને બે-પરવાઇથી કહ્યું.

ધારીરિક જીવનરૂપ ગણાતા તત્વોને સંજીવની ગોળીઓ સુધારે છે અને વધારે છે.

“ જા ! મશ્વર જા ! તારી ઇચ્છા હોય તો આ વાત તારા બાદશાહને જઈ કહે.” તિરસ્કાર યુક્ત હાસ્ય કરી બેગમ ચાલી ગઈ.

બેગમે પણ આ થોડાજ સમયમાં બનેલો આશ્ચર્યજનક બતાવ નેહ ત્યાંને ત્યાં ચક્રિત મુદ્રા કરી સ્થિર રહ્યો. બેગમના ચાલી જવા પછી તે થોડીવારે શુદ્ધિમાં આવ્યો અને મનમાંને મનમાં બોલ્યો—“ આ બાળતમાં રજનું ગજ કરવાની મારી ઇચ્છા નથી પરંતુ મને એક નહીં જેવી છાકરી છેતરી જાય ? બેગમ સાહેબ એકલાંજ હોત અને મને કહ્યો હોત તો તે જુદી વાત હતી—પણ સાથે એક જવાંમદ અને તે પણ કાફર ! તેને તો જરૂર પકડવોજ નેહએ “ થોડા વખત પછી તેણે એક સીસોટી વગાડી. તરતજ બીજા બે બેગમો આવી સલામ કરી મશ્વર સામે ઉભા રહ્યા.

“ અહીં એકાદ બોયડું હોવાનું તમે જાણો છો ? ”

“ જ હાં હજુર ! ” એક બેગમે બોલ્યો—“ નામદાર બાદશાહના સુવાના દિવાનખાનામાંથી શહેરના દરવાજા સુધી જનારું એક બોયડું અહીંજ છે.”

“ હીક અત્યારે તમે જાઓ ” બંને બેગમો ચાલી ગયા પછી મશ્વર વિચાર કરતો લતાકુંજમાંથી બહાર ચાલ્યો ગયો.

૨

અહીં અમારા વાંચકોને મંગેશ અને કૃષ્ણજનીની થોડી ઓળખાણ આપવી, એ જરૂરનું છે.

અહમદનગરથી સાત આઠ માઇલ પર દૈવીગામ નામનું એક ન્હાન-કડું ગામડું હતું. આજે એ ગામની એક પણ નિશાની બાકી રહેલી

તમે શકિતની દવા માટે ફાંફાં મારતા હો તો—સંજીવની ગોળીઓ ખરીદી સેવન કરવામાં વાર ન કરો!

નથી. આ ગામમાં નારાયણરાવ નામના એક મધ્યમ સ્થિતિના ગૃહસ્થ રહેતા હતા. મંગેશ એ તેમનો એકનો એક પુત્ર હતો. એમનાજ પાડોશમાં રમણી નામની એક સચ્છીલ વિધવા રહેતી હતી. તેની એકની એક પુત્રીનું નામ રાધા હતું. વાંચકો ! એજ આપણી વાર્તાની નાયિકા કુલજાની એગમ !

તમને દમ ચઢતો
હોય તો
સપટની દમની
દવા વાપરો.
કિં. એક રૂપિયો.

એ વિધવાનું મૂળ વતન ત્યાં નહોતું. થોડાજ વર્ષ પહેલાં તે ત્યાં આવી રહી હતી. તેના વિપયની પૂરી હકીકત કોઈ જાણતું નહોતું. ગામના લોકો કહેતા કે—તે કોઈ એક રાજપૂત રાજાની રાણી હતી અને પતિ ગુજરી ગયા બાદ તેણીનું રાજ્ય મોગલોએ લઈ લેવાથી તે દક્ષિણમાં ન્હાસી આવી હતી પરંતુ ખરું શું તે બહાર આવ્યું નહીં.

બાલ્યાવસ્થામાં મંગેશ અને રાધા સાથેજ રમતાં હતાં. તેઓનો એકબીજા ઉપર અસાધારણ પ્રેમ હતો. રમણી મંગેશની માતા પાસે હમેશાં જતી આવતી હતી. તેથી રમણી અને મંગેશની માતા એ બંનેને એક સગી બહેન જેવો પ્રેમ થઈ ગયો.

આ પ્રમાણે કેટલોક સમય વ્યતીત થયા બાદ મંગેશ અને રાધાનો બાળપણ અને તારુણ્ય એ બેની મધ્યમાવસ્થામાં પ્રવેશ થયો. પ્રેમીયુગલ વિવાહરજ્જીથી બંધાયું. એ પછી બંનેનો પ્રેમ ઉત્તરોત્તર વિકાસ પામતો હતો પરંતુ તેજ વિકાસ થોડા સમયમાં છેદાઈ ગયો. વિવાહ થયે એક મહિનો પણ નહીં થયો હોય, એટલામાંજ મોગલ શહેનશાહ ઔરંગઝેબ એક દિવસ શિકાર કરવા માટે દેવીગામ તરફ આવી ચઢ્યો. દેવીગામની વાવ ઉપર તારુણ્યના મદમાં છલકાતી રૂપવતી શાવણમયી નવોદા રાધા તેની દૃષ્ટિએ પડી. તેણીને જોઈ ઔરંગઝેબ

તન અને મનને સંજીવની ગોળીઓ શાંતિ અને સુખ તેમજ પુષ્ટિ આપે છે.

મોહાંધ બની ગયા અને તેણીને ઉપાડી છાવણીમાં લઈ જવાનો પોતાના સેવકોને હુકમ કર્યો. તે હુકમ તરતજ અમલમાં મુકાયો. તે અસહાય અબલા-બાલિકા પોતાની રિયતિ સમજી જઈ કલ્યાંત કરવા લાગી; પરંતુ તે ગરીબ બિચારી પંખિણીને તે દુષ્ટ શિકારીની જળમાંથી છોડાવવાને કોણ સમર્થ હતો બલા ? રાધાની માતાને અને સાસુ સસરાને તે વાતની ખબર પડતાંજ તે સર્વે બાદશાહ પાસે દોડી ગયા. રાધાને છોડી દેવા તેઓએ ધણી આજીજી કરી પરંતુ તે પાપાણુ હૃદયી બાદશાહને દયા ન આવી તે નજ આવી ! ઉલટી તેણે બીક બતાવી કે-“ વધારે ગડબડ કરશો તો તમને સર્વેને કેદ કરી રીબાવી રીબાવી ઠાર કરવામાં આવશે. માટે વધારે કાંઈ પણ ગડબડ ન કરતાં તરતજ ચાલ્યા જવું ?”

ગરીબ બિચારાઓ આવ્યા હતા તેવાજ પાછા ચાલ્યા. જેની પાસે ન્યાય મેળવવા ગયા અને જેની પાસે દાદ મેળવવાની તેજ અન્યાય કરવા લાગ્યો તો પછી દાદ ક્યાંથી મળે ?

રાધાને વિલાસભુવન-જનનાખાનામાં મોકલવામાં આવી. તેણીને મુસલમાની પોશાક પહેરાવવામાં આવ્યો અને જોર જીલમથી મહમ્મદી ધર્મની દીક્ષા આપવામાં આવી. મંગેશ-નિઃસહાય મંગેશના દુઃખનું વર્ણન કરવું અશક્ય હતું. દૈવીગામના લોકોની મનોવૃત્તિ આ બાદશાહના દુષ્ટ કૃત્યથી ક્ષુબ્ધ થઈ ગઈ હતી.

એક મહિના પછી રાધાને-હવે તેણીનું નામ ઔરંગજેબે કુલબની રાખ્યું હતું-મોતીબાગ નામના ઉદ્યાનની માલેક બનાવવામાં આવી હતી. તેણીને કોઈપણ જાતની-વાતની ઓછાશ આવવા દીધી નહોતી; પરંતુ તે સર્વે સુખો અને વૈભવોનો ઉપભોગ કરવાને માટે તેણીનું હૃદય તેણીની

શક્તિને માટે શું લેવું ? સંજીવની ગોળીઓ !

પાસે ક્યાં હતું ? તે તો મંગેશેની પ્રીતિએ જીતી પોતાનું બનાવી લીધું.

પેશાખના દરેક દર્દો

અમૃત સંજ્વન

ચૂર્ણથી મરી જાય
છે.

કિં કપિયા બે.

હતું. તેની ઉપર ઔરંગઝેબની માલેકી શી રીતે ચાલે ? દુનિયાનો મહાન બાદશાહ રૈયતની ઉપર અર્થાત્ તેમના શરીર ઉપર ભલે પોતાની સત્તા ચલાવે પરંતુ કોઈના અંતર પ્રદેશપર પોતાની સત્તા ચલાવે, એ સંભવિત નથી.

રાધાની દાસીઓમાં આબિદા નામની એક દાસી હતી તેણીનું પ્રચંડ શરીર અને પુરૂષને છાજતી હિમ્મત અંથી તે જનતાખાનામાં અને બાદશાહી કટ્ટબમાં એટલી પ્રસિદ્ધ હતી કે તેણીને ‘જમાલ’ એ પુરુષવાચક નામ મસ્કરીમાં આપવામાં આવ્યું હતું અને તે નામ માટે આબિદાને ઘણું અભિમાન હતું. તેણીને તે નામથી બોલાવવામાં આવતા તે ખુદી જતી રાજ થતી. કુવજની બેગમે ધીમે ધીમે તેણીને પોતાના વિશ્વાસમાં લઈ લીધી હતી અને તેણીનીજ મદદથી પોતાના પ્રિય દુઃખી પતિને એક પત્ર લખી માફદયા તેમા તેણીએ પોતાની દુઃખદ સ્થિતિનું દૃઢ્યદાવક વર્ણન લખી મૂચના કરી કે—“ગમે તેમ કરીને તમે અહીં આવો અને કયકિત કાયાનો તમારે હાથે નાશ કરો. મારે માટે તમારા અંત.કરણુ કે સમુદ્રમા પ્રેમનું એક પાણુ બિંદુ હોય તો આવો ! આપણે બન્ને એકજ સમયમા આ પ્રપંચી અને પાપમય પૃથ્વીના પરિત્યાગ કરીશું સર્વે સકટોમાંથી મુક્ત થઈ સ્વર્ગમાં એકજ થઈ સમય વ્યતીત કરીશું હું વિશ્વાસથી કહું છું કે—ત્યાં આ ઔરંગઝેબ

તમને ઉધરસ આવે છે ? ઉંધ નથી આવતી ? જો એમજ હોય તો

સપટની ખાંસીની ગોળીઓનું સેવન કરો !

જેવા નરાધમો આપણને આપત્તિમાં નાંખી શકશે નહીં, તે સિવાય આ નરકાગારમાંથી છૂટવાનો એક ઉપાય નથી. માટે જેમ બને તેમ સત્વર આવો અને તમારા પવિત્ર હસ્તે મારો આત્મા-ખંજરની સહાયતાથી-સ્વર્ગલોકમાં મોકલી દો.” વિગેરે વિગેરે

મંગેશ એ એક તીવ્રવૃત્તિનો મનુષ્ય હતો. રાધાને તેની પાસેથી હરખ કરી લઈ જવામાં આવી તે સમયે તેને જો સિવાઈ છત્રપતિની મદદ હોત તો તેજ વખતે ચારંગજેબનો પ્રાણ લેવાને તે પાછી પાની કરત નહીં; પરંતુ તેના દુર્ભાગ્યે તેને તે મદદ મળી શકી નહીં તેથી તે લાચાર થયો હતો. કુલનો પત્ર વાચ્યા પછી એકદમ તેના સર્વે શરીરમાં ક્રોધનો સચાર થયો હતો. થોડા સમય પછી તેનું હૃદય પ્રકુલિત થયું. રાધાએ પત્રમાં બતાવેલ માર્ગ તેને પસંદ પડ્યો. પોતાની પ્રેમાળ પત્નીનો પાપપંકમાંથી ઉદ્ધાર કરવા માટે તે તેજ સમયે ચાલતો થયો અને કહેવાની જરૂર નથી કે-જમાલના બુદ્ધિદૌરલ્પ્યથીજ મંગેશ મોતી બાગમાં પ્રવેશ કરી શક્યો હતો.

તે ત્યા પોતાના પ્રેમી હૃદયને મળ્યો અને બંને અન્ય અવનીમાં જવા માટે પ્રવાસ મુસાફરીનો પ્રારંભ કરે, એટલામાં મશ્નરે તેમને અટકાવ્યા; એ ટનાત વાચકો જાણે છેજ.

૩

કુલજની બેગમે જમીનપર પગ પછાડતાંજ જે ભોંયરામાં મંગેશ ઉતરી પડ્યો તે અંધકારથી પરિપૂર્ણ હતું. ભોંયરામાં ઉતર્યા પછી તે એટલો દિગ્મૂઢ થઈ ગયો કે-આગળ શું કરવું? એ તેને ગિલકુલ સમ-સમજાયું નહીં! પરંતુ તેને આ સ્થિતિમાં ધણો વખત રહેવું પડ્યું

લાંબી છંદગી સુખે મળવાનો ઇલાજ એ છે કે-સંજવની
ગોળીઓનું સેવન કરવું!

નહીં. થોડા વખત પછી તે ભયંકર અધકારમાં દીપકનો પ્રકાશ તેની નજરે પડ્યો અને દીપક પ્રકાશમાં જમાલની લીધણ કાચા દુગ્ગોચર થઇ. તે પાસે આવી બોલી—

પ્રદર રિપુ.
વાપરવું!
કિં. રૂપિયા ત્રણ.

“જવાંમદ્! તમે તરત અહીંથી નહાસો, મશ્નરે ગડબડ શરૂ કરી છે; પણ બેગમ સાહેબે તમારા રક્ષણનો બંદોબસ્ત કર્યો છે”

યુવક કાંઈ બોલવાનો પ્રયત્ન કરતો હતો પરંતુ જમાલે તેને બોલવા ન દેતાં બોલી—“આ વખતે કાંઈ પણ પૂછશો નહીં. વખત બિલકુલ નથી. બેગમ સાહેબે જલદી જલદી એટલુંજ કહ્યું છે કે—આત્મારે તમે જેમ અને તેમ જલદીથી નીકળી જાઓ! પરવરેદેગારની મરજી હશે તો આપણે ફરી મળીશું. આ ભોંયરાના મુખપર એક ઘોડો તૈયાર હશે તે ઉપર બેસી જલદી નહાસો! વખત ન લગાડો!” એટલું બોલી જમાલે તેને હાથેથી ચાલી જવાનો ઇશારો કરી ચાલી નિકળી.

મંગેશ સાવધાનીથી ભોંયરામાંથી આગળ ચાલવા લાગ્યો. રસ્તો છુટો હોવાથી તેને દરવાજા પાસે પહોંચતાં બિલકુલ વાર લાગી નહીં. બહાર આવતાંજ તેની દૃષ્ટિએ એક અરખી ઘોડાની લગામ પકડી ઉભો રહેલો—ગુલામ દેખાયો. ગુલામે ઇશારો કરતાંજ મંગેશ તે ઘોડાપર સ્વાર થયો અને ઘોડો દોડાવતો એકદમ અદૃશ્ય થઇ ગયો.

જરા દૂર જઇ તેણે પાછું વાળી જોયું તો બે ઘોડેસ્વારો પોતાની પાછળજ આવતા જણાયા. પોતાના ઘોડાનો વેગ તેણે વધાર્યો. ઘોડો

રોમરૂપી શત્રુઓ અને સંજીવની ગોળીઓની લડાઈમાં કાણ જીતે ?
અલખત, સંજીવની ગોળીઓજ !!

પણ સારી રીતે તૈયાર હતો. તે અતિશય વેગથી દોડવા લાગ્યો. જાણે તે નિમકહલાલ પણ મંગેશનો કટોકટનો સમય જાણતો હોયની ! એમ લાગતું હતું. દોડતાં દોડતાં રસ્તામાં વાંક આવ્યો. ત્યાં વળે એટલામાં સૂં સૂં કરતાં બે બાણો તેના ડાબા હાથમાં આવી ધુસ્યા. એટલું થયું છતાં તે ન ડગમગતાં આગળ ને આગળ ચાલવા લાગ્યો. ફરી પાછું બાણી જોતાં પોતાની પાછળ આવતા સ્વારો વધારે ને વધારે પાસે આવતા જણાયા. તેમને ટાળવાની શી યુક્તિ કરવી, તે તેને સુઝતું નહોતું. તલવાર ઉઘાનમાંજ રહી ગયેલી હોવાથી તેમની સામે ચવાતું પણ શક્ય નહોતું. થોડાજ સમયમાં તેને એક યુક્તિ સૂઝી આવી. અધકાર થઈ જવાથી ક્યાંએ કાંઈ પણ દેખાતું નહોતું. તેનો લાલ લઈ તે ઘોડાપરથી ઉતરી પડ્યો અને ઘોડાની પીઠપર જોરથી એક ફટકો લગાવ્યો. તેથી ઘોડો ઉછળ્યો પછી ચપળતાથી મંગેશ પાસેની ઝાડીમાં છુપાઈ રહ્યો. પાછળ આવતા ઘોડેસ્વારોને તે યુક્તિ સમજાઈ નહીં. કારણ કે-તેઓ ઘોડાની પાછળ પાછળ દોડતા આગળ નિકળી ગયા.

સ્વારો ધણાજ દૂર જઈ અદૃશ્ય થઈ ગયા પછી મંગેશ બહાર આવ્યો. પોતે ક્યાં છે, અને રાત્રી કેટલી ગઈ છે ? ઇત્યાદિક પ્રશ્નોને વિચાર કરવા તેને અવકાશ નહોતો. પરંતુ અત્યારે તેને જણાયું કે- પોતે અહમદનગરની પાસેના જનશૂન્ય જંગલમાં ઉભો છે અને બે પ્રહર રાત્રી થઈ હશે. એમ તેણે અનુમાન કર્યું.

થોડા વખત પછી હાથમાં વ્યાધિ જણાવાથી પોતાને બે તીર લાગ્યા હોવાનું જ્ઞાન થયું-સમજાયું. ધીમે ધીમે તે તીર પોતાના જુજ

અમૃત પાન કરવાથી દેવો અમર થાય છે-તેમ સંજીવની ગોળીઓ વાપરવાથી મનુષ્ય તંદુરસ્ત અને નીરોગ થઈ લાંબી જીંદગી ભોગવે છે.

દંડમાંથી ખેંચી કાઢયા. તીર બહાર કાઢવાથી તેના થયેલા જખમમાંથી

જે તમે કોઈ પણ

દર્દથી

પીડાતા હો તો

સપટ કંપનીની

સલાહ

માગો!!! મળશે.

એક સરખી રીતે રક્ત વહેવાની શરૂઆત થઈ. તેણે પોતાને ઘેર જવાનો નિશ્ચય કર્યો. રક્ત એક સરખું જવું હોવાથી તે ઉત્તરોત્તર અશક્ત થવા લાગ્યો તેણે પોતાનું 'ધોતીયું' ફાડ્યું અને ઘા ઉપર બાંધવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો પરંતુ અફસોસ કે-તે તે પ્રયત્નમાં સફળ ન થતાં એકદમ બેશુદ્ધ થઈ પરમકૃપાળુ પૃથ્વી માતાના પવિત્ર પ્રદેશ પર પછડાઈ પડ્યો.

શુદ્ધિ આવતાં તેણે આખો ઉધાડી નેત્રું તો પોતે એક ભવ્ય દિવાનખાનામાં હોવાનું તેને જણાયું. પહેલાં તો તેને લાગ્યું કે-હું પરલોકમાં ચિત્રગુપ્તના દરબારમાં છું તેણે આખો પાછી બાંધ કરી લીધી તો પણ તે દેખાવ તેના મનશ્વરુ સામે દેખાવા લાગ્યો. ફરી તેણે આખો ઉધાડી ત્યારે પણ તેજ દેખાવ ફરી તેને દુગોચર થયો તે પોતાની આસપાસ નેવા લાગ્યો તેને શું દેખાયું? એક દાણને માટે પોતે સ્વપ્નમાં છે એમ તેને લાગ્યું પરંતુ તે ફક્ત એક પળજ ! તે ઉડીને ઉભો થવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો; પરંતુ પોતે ગાઢ બધનથી બધાયેલ છે, એમ તેને જણાઈ આવ્યું. પલંગ પર પડ્યો પડ્યોજ તે આસપાસ નેવા લાગ્યો તે દિવાનખાનું નાનું સુનું નહોતું પણ સારી રીતે પ્રશસ્ત હતું. તેમાં સેંકડો દિવાલો બળતા હતા. દીપકમાંના સુગંધિ તેલનો પમરાટ આખા દિવાનખાનાને સુગંધમય કરતો હતો. દિવાનખાનામાં દરેક થાંભલા ઉપર એક એક સુગંધિત સુમનમાળા લટકતી હતી. ઉપર પાંખો હાલતો

પ્રું-પ્રું-પ્રું-કરનારને ભલામણ કરવામાં આવે છે કે-સપટની

ખાંસીની ગોળીઓનું સેવન કરવું !

હતો અને તેથી આખા દિવાનખાનામાં શીતલ વાયુની લહેરીઓ આમથી તેમ ભ્રમણ કરતી હતી.

યુવકે પોતાની આંખો યોળી ચોક્કસ મુદ્રાએ દૃષ્ટિપાત કરતાંજ તે ચમક્યો ! તેણે એવું શું જોયું હશે ?

સામેના સિંહાસન ઉપર તેનો બળવાન પ્રતિરુપ્ધી દિલ્લીશ્વર ઐરંગઝેબ વિરાજમાન થયો હતો અને હાય ! હાય ! તેની પડખેજ-પાસેજ મંગેશની હૃદયેશ્વરી-રાધા-કુલબની બેગમ તે (આલમગીર) ના અર્ધ આસન ઉપર બેઠી હતી. હજારો વૃશ્ચિક દંશ પ્રમાણે તેના સર્વાંગમાં વેદનાઓ થવાનું શુર થયું. નસેનસમાંથી રક્ત વહેવા લાગ્યું. ધા ઉપરનો પાટો છૂટી ગયો અને રક્ત પ્રવાહ શુર થયો તેથી તરતજ તે મૂર્ચ્છિત થઈ ગયો.

હકીમે આપધ સુંધાડી ફરી તેને શુદ્ધિપર લાવ્યો. તેને સિંહાસનની પાસેજ લાવવામાં આવ્યો અને તેની ચારે તરફ ચાર બોલઓ નમ્ર તરવારો લઈ ઉભા રહ્યા. તે યુવકની સરળ મૂર્તિનું અવલોકન કરી પહેલાં તો કઠોર હૃદયી ઐરંગઝેબ પણ કોમળ થયા જેવો જણાયો. તે વિચારમાં નિમગ્ન થયા જેવો દેખાયો. અને મંદ સ્વરે બોલ્યો—

“ જવાંમદ ” તારું સાહસ અવર્ણનીય છે. જે મહેલના બગીચામાં પશુ-પક્ષી તો શું; પણ સૂર્યનાં કિરણો પણ પ્રવેશ કરી શકતાં નથી તે ઠેકાણે તું શી રીતે આવ્યો ? અને તું કઈ બેગમ પાસે આવ્યો હતો ? આ બે સવાલોના જવાબ સાચા આપીશ તો હું તને તારા ગુનાહની ક્ષમા આપીશ ”

વધારે વિગત જાણવા માટે મોટું સૂચીપત્ર નીચેના સરનામે લખી મંગાવો—સપ્ટ અને કંપની-કાલબાદેવી રોડ મુંબઈ.

યુવકની મુખમુદ્રા વિચારમગ્ન દેખાવા લાગી. તેને ઔરંગઝેબના બાપણ ઉપરથી જણાઈ આવ્યું કે—ખોળ મશૂરે પોતાની ઉપર ફક્ત ઉદ્યાનમાં પ્રવેશ કરવાનોજ આશય મૂક્યો છે અને બાકીની બીજી વાત છુપી રાખી છે. જ્યારે તે ઘરેથી રાધા તરફ આવ્યો ત્યારેજ મરવાનો તો નિશ્ચય કરીનેજ આવ્યો હતો તેવી રીતે આ વખતે પણ તેણે તેજ નિશ્ચય કર્યો કે—મૃત્યુ આવે તો ભલે આવે પરંતુ—“ પોતે કેમ આવ્યો અને કોની તરફ આવ્યો ? ” એ સવાલનો કાંઈ પણ જવાબજ ન આપે. તેણે મંદ પણ દૃઢ સ્વરે બાદશાહને ઉત્તર આપ્યો કે, “ બાદશાહ સલામત ! મેં ગુન્હો કર્યો છે, તે હું કબૂલ કરું છું. જે તમે દેહાંત દંડની શિક્ષા કરવાના હો તો ભલે તેમ કરો ! પણ હું મહેલમાં કોની પાસે આવ્યો હતો, એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં એક શબ્દ પણ આ જન્મમાં મારા મુખમાંથી બિલકુલ નિકળશે નહીં.”

“ બે અદબ ! ” દિલ્હીના સુલતાનની સમક્ષ એવી રીતે બોલનારો આજ સુધી કોઈ નિકળ્યો નહોતો. એટલે મંજેશનો જવાબ સાંભળી તેનો ક્રોધાગ્નિ ભડકી ઉઠ્યો. તે કહ્યું કઠોર સ્વરે બોલ્યો—“ તારી ઉપર દયા કરવાથી કાંઈ પણ ઉપયોગ થશે નહીં. ચલાવો, ગુલામો ! આવા બે અદબી ભરેલા શબ્દો બોલનાર આ કાફરની ઉપર તમારી સમશેરો ચલાવો ! ! ”

થોડી ઘણી દાસીઓ રાધા-મંજેશના વિષયમાં જે કાંઈ જાણતી હતી, તે સર્વે-બાદશાહની કઠોર આજ્ઞા સાંભળી-ખિન્ન થઈ. પોતાની સામેજ બિચારી કુલજનીના પ્રેમી પુરુષનો અંત થવાનો છે, તે કલ્પનાથી તેઓની આંખોમાં અશ્રુઓ બરાધ આવ્યાં.

કોને ખબર છે કે-શરીર ક્યારે બગડશે ? માટેજ તમારી નોંધણીમાં સપટ-કંપનીનું નામ લખી રાખો કે-જેને લખવાથી તમને યોગ્ય સલાહનો લાભ મળી શકે !

“ અય ગુલામો ! ઇસ કમીનેકો ઇસી વક્ત નેસ્ત નાખૂદ કરે ! ઇસકી હસ્તિકે નામોં-નિરાંકો ઇસ જહાનસે ઉઠાદો-ઉઠાદો !! ” ઐરંગઝેબે ફરી ગર્જના કરી ગુલામોને હુકમ કર્યો.

આ ખીજ આજ્ઞાથી મંગેશની પાસે ઉભેલા ગુલામો તૈયાર થયા. તેઓએ પોતાના હાથમાંની તરવારો સાથે હાથ ઢંચો કર્યો, છતાં પણ મંગેશની શાંતિ ચલાયમાન નહીં. તેની પ્રેમાળ દૃષ્ટિ પોતાની પ્રિય પ્રાણેશ્વરી પર અચલ થઈ ! મરતાં મરતાં પણ મારી મનોરમા મારી સામે છે, એ વિચારથી તે પોતાને ભાગ્યશાળી સમજતો હતો.

તેની અવિચલ-શાંત અને સરળ મુદ્રા ભેધ બાદશાહ વધારે ખીજવાયો. તે પોતે મ્યાનમાંથી સમશેર કાઢી સિંહાસનપરથી નીચે ઉતર્યો. યુવક-મંગેશની પાસે જઈ તેણે સમશેર ઉગારી અને ભેરથી મંગેશના મસ્તકપર એક સખત વાર કર્યો.

તે વાર થતાની સાથેજ એક કામળ ચિત્કાર સંભળાયો. એ ચિત્કાર કાનો હતો ? આખા દિવાનખાનામાં હાહાકાર પથરાઈ ગયો ! બાદશાહને શું જણાયું ? તે પાષાણ-હૃદયભેદક ચિત્કાર કુલબનીનો હતો ! બાદશાહે આશ્ચર્ય ચક્રિત થઈ સિંહાસન તરફ ભેયું. તે યુવક-મંગેશની ઉપર સમશેરનો નિર્દયી વાર કરતાંજ એકદમ કુલ સિંહાસનપરથી ફૂટી પડી અને વાર પોતાની ઉપર લઈ લીધો. ઐરંગઝેબ ક્રોધાંધ બનેલો હોવાથી તેના ધ્યાનમાં તે આવ્યું નહીં. એક કવિએ ખરું કહ્યું છે કે-
क्रोधान्धो नैव पश्यति ! ખીજ તરફ મંગેશ ગુલામોની તરવારનો બળી થઈ ગયો. ગરીબ નિઃસહાય બિચાર પ્રેમી યુગલ ! બે નિર્દોષ પ્રેમી

રાગી લોકોની નિરાશાના અંધકારમાં ચમકવું ફિરણ શું ?
સંજવની ગોળીઓ !

પ્રાણીઓ સીતમગર બાદશાહની નિષ્ઠુર આજ્ઞાથી સદાને માટે આ પ્રપંચી પૃથ્વીના અપવિત્ર સંસર્ગનો ત્યાગ કરી પરલોકે પ્રયાણ કરી ગયા.

ઇંડિયન બામ

થી

સંધીવા વિગેરે

વાયુના દર્દો મટી

નય છે.

કિં-૧ શી. ૦-૮-૦

બાદશાહના હાથમાંની તલવાર સરી પડી. તેણે કુલબનીનું કામળ અને નિર્દોષ સુખ કમળ પોતાના ખોળામાં લીધું અને દુઃખથી એક ચીસ પાડી બોલ્યો—“ ફૂલ ! ફૂલ ! તૂને ચહ ક્યા કિયા ? પરંતુ તે સવાલનો જવાબ આપવા ફૂલનો આત્મા ફૂલના દેહમાં ક્યાં હતો ? તે તો ક્યારેનોએ જગતના જન્મળી જીવડાઓના

અપવિત્ર સંગ-સંસર્ગની દુર્ગંધીથી મલીન થયેલા જગતનો ત્યાગ કરી-પુણ્યલોક-સ્વર્ગલોકના-કે જ્યાં દુષ્ટ મનુષ્યોનો પાપી સંગ સોગંદ ખાવાને માટે પણ નથી ત્યાં- અવિચળ સુખ ભોગવવા માટે ચાલતો થયો હતો !

કઠોર હૃદયના નર-પિશાચ ૩૫ ચૈારંગજેનના નયનોમાંથી અશ્રુ-ખિંદુ ટપકવા લાગ્યા. તેણે દાસી મંડળ તરફ જોયું તો દરેક દાસી આસુ-ઓથી ભરેલા નયનોએ નીચું મુખ કરી ઉભી હતી. તે કપિત સ્વરે બોલ્યો—“ મેરે ફૂલકી રહમરો ભરી હુધ કહાની કિસીકો માલુમ હૈ ? ઇસ મહોબ્બતકી આતિશમેં ઇસને કયો અપની જન જવાઇ ? ક્યા ચહ બાત કિસીકો માલુમ હૈ ? ”

એવા બાદશાહના વચનો સાંભળી પુરૂષ કાય જમાલ ઉર્ફે આબિદા

તમારે પોતાનું હમેશનું કામ ઉત્સાહથી-આનંદથી અને વગર થાકથી કરવું હોય, તો સંજીવની ગોળીઓનું સેવન કરો.

આગળ આવી અને ઠપકાના રૂપમાં બોલી-“ અય હજરત ! પોતાના પ્રિય પતિની પોતાની સામેજ કતલ કરવામાં આવે તો તે પાક દામન ઔરતથી શી રીતે બેઈ શકાય ? ”

પછી તેણીએ માર્મિક રીતે તે પ્રેમી યુગલની કહાણી કહી સંભળાવી. તે કહાણી સાંભળી બાદશાહનું કઠિન કલેજનું એક કામળ કુસુમના જેવું મૃદુ થયું. કુસુમનું મસ્તક પોતાના મુખ પાસે લાવી તેણે તેનું ચુંબન કર્યું અફસોસ કે-બાદશાહના હૃદયને કામળતા આવી હતી પરંતુ તે ઘણીજ મોડી આવી હતી. બાદશાહે આંસુઓ પાડ્યા હતા પણ તેને બહુજ મોડું થયું હતું બેગમે તો તેને કઠોર હૃદયી-પાપી-વ્યભિચારી-પ્રજના સુખ દુઃખના વિષયમાં ઉદાસ અને નમ્રકાંચિકારી સમજીનેજ મરણનું શરણ લીધું હતું,

ઐયારંગજેબના હુકમથી અહમદનગરમાં સાત દિવસ શોક પાળવામાં આવ્યો. મોતીબાગમાં જે લતાકુંજની નીચે બેગમ અને મગેશ મળ્યા હતા, તે ઠેકાણેજ બન્નેનો પ્રેતસંસ્કાર કરી એક સુંદર કુવારો બનાવવામાં આવ્યો. બાદશાહે તે પ્રેમી યુગ્મના સ્મરણાર્થે બંધાવેલા કુવારામાંથી સુગંધિત અત્તર મિશ્રિત ગુલાબજળ ઉડવા લાગ્યું. બાદશાહ પોતે તે રચના જોવા આવ્યો. તેણે પોતે ગુલાબના પુષ્પની-કલિકાયુકત એક ડાળી તે કુવારા ઉપર ચઢાવી. પછી બેગમની હોઠ હજાર દાસીઓએ એકેક પુષ્પહાર તે પ્રેમી-યુગ્મની સમાધિપર ચઢાવ્યો.

સંજવની ગોળીઓ શું કરશે? અશક્તિને લગતા દર્દો

અને દુઃખોને ગટાડશે !

(૨૦)

બાદશાહે તે સ્મરણ લેખ વાંચ્યો અને નીચે બોલાવેલી કવિતા
પણ વાંચી—

નહીં જાન્યો હિય બાલિકા, હૈં ઇતનો રસમૂલ ।
નાતૌ કબૌં ન તોરતે, હમ યહ સુંદર ફૂલ ॥

—:૦:—

હવે પછી—

મધુરી અથવા મંત્રેલી મુદ્રિકા.

એ નામની મનોરંજક વાર્તા પ્રકટ થશે તે દોઢ આનાની
પોપટની ટિકાટો મોકલનારને મલશે. પુસ્તકનું કદ આ પુસ્તક કરતાં
અમણું થશે

સંજવની ગોળીઓ શા માટે લેવી ? જીવાનીમાં ઘડપણ ન જણાય
અને ઘડપણમાં કિત્સાહ ટકી રહે માટે !

શું કરશે ?

શું કરશે ?

આ સવાલ જો દેવયાની હેઅર ઓઘલ માટે પૂછવામાં આવે તો તેનો સીવા અને સાદો જવાબ આપી શકાશે કે—

દેવયાની તેલ-માયામા નાખવાથી મસ્તક ડંડુ અને શાત રહેશે.

દેવયાની તેલ-માયામા નાખવાથી ખોરાં યશે નહીં અને નાળ ચકચકિત અને રેશમ જેવા સુંવાળા યશે.

દેવયાની તેલ-મુખપર યાજવાથી ખીલ વીગેરે મટી જઈ મુખ સુદર ને તેજસ્વી યશે. ઐ સિવાય ઓઘાના શુગાર અને સૌંદર્યરૂપ ગાળાતા વાળોને કાળા-સુવાળા બનાવી વધારે છે. દરેકને આ તેલ વાપરી દેવયાની મલામણુ કરવામાં આવે છે. ગુણુના પ્રમાણુમા કિ મત નહીં જેવીછે.

કિ. ૧ બાટલીનો રૂ. ૧)

ક ૧ ડઝન બાટલીના રૂ. ૬)

પેપ્ટેજ બુકુ.

આંચ—

કરાંચી—જોડીયા બજાર

પુના—બુધવાર પેઠ

સપટ અને કંપની.

કાલબાદેવી રોડ, મુંબઈ.

ગરમી ઉપર રામબાણુ દવા.

—:૦:—

(પરમાની દવા)

આ દવા એકજ વખત લેવાથી પ્રમેહની સખત બળતરા નરમ પડે છે. રસી આવતી અટકે છે અને પેસાબ સાફ થાય છે. ગમે તેવા નવા કે જુના ગરમીના રોગને જડમુળથી કાઢી નાંખે છે. દરદ ફરીથી ઉભરાવાની ધારતી રહેતી નથી. ચાર પાંચ દિવસમાં દરદ નાબુદ થાય છે તેમજ આ દવાનો ઉપયોગ કરવાથી પિયકારીની જરૂર રહેતી નથી.

કિંમત ૧ શીશીનો રૂ. સવા.

સપ્ટ અને કંપની,

કાલખાદેવી રોડ, મુંબઈ.

